

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om tryggnad av deponenternas fordringar i andelslag som bedriver sparkasseverksamhet

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att en lag om tryggnad av deponenternas fordringar i andelslag som bedriver sparkasseverksamhet stiftas. Enligt lagen inlöser finansministeriet till staten de depositioner i ett andelslag som blivit insolvent som gjorts på medlemmarnas konton i andelslagets sparkassa. Depositioner inlöses hos fysiska och juridiska personer och i vissa fall hos depositionsbanker och sparkassedeponenternas andra borgenärer. Endast depositioner som har gjorts innan andelslaget blev insolvent kan inlösas till staten.

Inlösningsförfarandet sker i flera etapper. Staten inlöser först sparkassedepositioner som gjorts på konton av fysiska och juridiska personer som är medlemmar i andelslaget.

Kontohavarna skall skriftligen yrka att deras depositioner inlöses. Yrkandet skall framställas inom ett år från det att depositionen förfaller. Yrkandet inlämnas till den av andelslagets servicepunkter där sparkassekontot förs. Till

yrkandet fogas sparboken eller ett annat bevis på depositionen.

Inlösningspriset kan betalas i en eller flera poster. Endast depositioner på dagligkonton med avistavillkor skall alltid inlösas i en post.

Endast depositionskapitalet inlöses. Obetald ränta som enligt kontovillkoren uppkommit på depositionen skall betalas av det insolventa andelslaget.

Statens rätt att på ett effektivt sätt utöva kontohavarnas rättigheter i det insolventa andelslaget säkerställs så att utövandet av kontohavarens rättigheter inte förutsätter att inlösningspriset betalas till kontohavarna.

Staten har rätt att tillsätta en ombudsman med uppgift att bevaka statens intresse. Ett andelslag som har blivit insolvent får inte ta emot sparkassedepositioner.

Lagen avses träda i kraft så snart den har antagits och blivit stadfäst.

ALLMÄN MOTIVERING

1. Bakgrunden till propositionen

Avlåttandet av denna proposition aktualiserades efter att Helsingfors rådstuvurätt 22.10.1993 beslutade att ett saneringsförfarande enligt lagen om företagssanering (47/93) skall inledas i Andelslaget Eka-koncernen, som bedriver sparkasseverksamhet. Beslutet fattades på basis av en ansökan som inlämnades gemensamt av tre finländska depositionsbanker. Eftersom Andelslaget Eka-koncernen har tagit emot sparkassedepositioner av ca 100 000 av sina medlemmar, är det med tanke på förtro-

endet för sparkasseverksamheten nödvändigt att stifta en lag om tryggnad av fysiska och juridiska personers fordringar i andelslag som bedriver sparkasseverksamhet.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning

Om lånerörelse, dvs. andelslag som bedriver sparkasseverksamhet, stadgas i 3 kap. lagen om andelslag (247/54). Sistnämnda kapitel revider-

rades till sin huvuddel genom en lag (861/80) som trädde i kraft den 1 januari 1981. Enligt 16 § 1 mom. lagen om andelslag kan mottagande av sparkassedepositioner omfattas av verksamhetsområdet för andelslag som idkar handelsrörelse. Ett andelslag som tar emot sparkassedepositioner skall tillställa sina stadgar och ändringar i dem finansministeriet för granskning.

Sparkassedepositioner skall enligt 16 a § 1 mom. lagen om andelslag tas emot endast av andelslagets medlemmar och av medlemmarnas minderåriga barn. För mottagande av sparkassedepositioner får enligt 17 § 1 mom. användas sådana konton som i bankverksamheten allmänt används för mottagande av depositioner från allmänheten. Finansministeriet godkänner de konton som används för mottagande av depositioner och villkoren för dem efter att ha inhämtat utlåtande av finansinspektionen. Enligt 17 a § 1 mom. skall över sparkassedeposition utges till viss person ställd motbok eller annat till viss person ställt bevis. Motbok eller depositionsbevis kan transporteras endast på viss person.

Sparkasseverksamhet kan enligt 16 b § bedrivas vid andelslags huvud- och filialkontor och kommersiella driftställen samt andra sådana servicepunkter, där sådan verksamhet enligt andelslagets stadgar är tillåten.

Enligt 17 b § 1 mom. lagen om andelslag skall andelslag som bedriver sparkasseverksamhet hålla en med beaktande av sparkasseverksamhetens art och omfattning tillräcklig kassareserv. Kassareserven skall uppgå till minst 10 % av sparkassedepositionernas totalbelopp. Till kassareserven får enligt 17 b § 2 mom. hänföras fordringar med högst sex månaders uppsägningstid hos inhemska banker och centralaffärer för andelslag som bedriver sparkasseverksamhet, statens, kommuners, kommunalförbunds och församlingars egna eller av dem garanterade obligationer samt av finansministeriet för ändamålet godkända kreditinrättingars obligationer och likaså ovan nämnda centralaffärers obligationer.

Andelslag som bedriver sparkasseverksamhet skall enligt 17 c § lagen om andelslag för tryggande av kontohavares fordran ordna av finansministeriet godkänd borgen eller annan motsvarande säkerhet.

Enligt 18 § 1 mom. lagen om andelslag utövas tillsyn över sparkasseverksamheten av vederbörande centralaffär för andelslag. Om ett

andelslag saknar centralaffär, utövas tillsyn över sparkasseverksamheten av en av Centralhandelskammaren eller handelskammare godkänd revisionssammanslutning som finansministeriet har godkänt på framställning av andelslaget. Tillsynen styrs och övervakas av finansministeriet.

Enligt 18 a § 1 mom. lagen om andelslag får lånerörelse, förutom av andelslag som idkar handelsrörelse, bedrivas endast av andelslag, som bedriver sin verksamhet endast bland egna medlemmar och vari endast den som hör till personalen vid viss sammanslutning kan vara medlem.

2.2. Praxis

Sparkasseverksamhet bedrivs i Finland av Andelslaget Eka-koncernen, Andelsaffären Elanto och medlemsandelslagen i Centrallaget för Handelslagen i Finland (SOK). Andra andelslag än sådana som idkar handelsrörelse har inte bedrivit sparkasseverksamhet.

Totalbeloppet av sparkassedepositionerna i Andelsaffären Elanto är ca 1 168 milj. mk (30.9.1993). Från årets början till slutet av september har depositionerna ökat med ca 128 milj. mk (ca 12 %). Antalet sparkassekonton uppgår till sammanlagt ca 65 000 stycken. Av depositionerna har över 90 % tagits emot på de åtta kontor (kundserviceavdelningar) som har datakontakt med huvudkontoret. Andelsaffären Elanto har 105 kontor som tar emot sparkassedepositioner. Den tillsyn som utövas av finansministeriet och av revisorerna i revisionsbyrån Tilintarkastusrengas Oy är kontinuerlig. Huvudinspektionerna görs på våren och hösten. Särskilda anvisningar om tillsynen har utarbetats. Kassareserven inspekteras minst en gång per kvartal. År 1993 uppgick Andelsaffären Elantos kassareserv till 400-500 milj. mk i genomsnitt. Fram till utgången av 1992 gällde en ömsesidig borgensförbindelse mellan Andelsaffären Elanto och Andelslaget Eka-koncernen. Från ingången av 1993 har aktier och fastigheter i Andelsaffären Elantos ägo pantsatts för finansministeriets räkning som säkerhet för sparkassedepositionerna.

SOK:s medlemsandelslag tog vid årsskiftet emot sparkassedepositioner på 564 verksamhetsställen. Av SOK:s medlemsandelslag bedriver 23 regionala handelslag och 17 lokala handelslag sparkasseverksamhet. I de regionala

handelslagen uppgår sparkassedepositionerna till sammanlagt ca 807 milj. mk och i de lokala handelslagen till ca 41 milj. mk (30.9.1993). Från årets början till slutet av september har depositionerna ökat med ca 162 milj. mk (23,5 %). Som säkerhet för de sparkassedepositioner som SOK:s medlemsandelslag har tagit emot finns två ömsesidiga borgensförbindelser. De regionala handelslagen garanterar övriga regionala andelslags förbindelser och de lokala handelslagen övriga lokala andelslags förbindelser. De ömsesidiga borgensförbindelserna inom SOK bildar två kedjor av medlemsandelslag, inom vilka varje andelslag förbinder sig till proprieborgen för skada som åsamkas eller hotar att åsamkas sparkassedeponenterna i ett annat andelslag till följd av att detta andelslag inte till sina medlemmar kan betala fordringar som baserar sig på sparkassedepositioner. SOK:s handelslagsinspektion inspekterar och övervakar kontinuerligt andelslagens sparkasseverksamhet genom att övervaka sina medlemsandelslags soliditet och solvens. Vid tillsynen kontrolleras vissa särskilt fastställda jämförelsetal. Tillsynen styrs och övervakas av finansministeriet.

Andelslaget Eka-koncernen har tagit emot sparkassedepositioner i sammanlagt 580 kontor. Summan av depositionerna uppgick 30.9.1993 till 1486 milj. mk. Antalet deponenter var då ca 100 000 och antalet sparkassekonton ca 120 000 stycken. Depositionernas medelsaldo har varit ca 12 350 mk. Depositionerna fördelade sig 30.9.1993 enligt kontoslag så, att summan av depositionerna på skattepliktiga konton var ca 1 088 milj. mk och på skattefria konton ca 398 milj. mk. På skattefria dagligkonton med avistavillkor uppgick summan av depositionerna till ca 208 milj. mk och på skattefria tidsbundna konton till ca 187 milj. mk. På skattepliktiga dagligkonton uppgick summan av depositionerna till ca 153 milj. mk, på skattepliktiga avkastningskonton med avistavillkor till ca 625 milj. mk och på skattepliktiga tidsbundna konton till ca 310 milj. mk.

Från ingången av 1993 fram till slutet av september ökade det totala beloppet av de sparkassedepositioner som Andelslaget Eka-koncernen tog emot med ca 480 milj. mk (ca 48 %). Ökningen hänförde sig till skattepliktiga konton (ca 506 milj. mk), medan det totala depositionsbeloppet på skattefria konton minskade något (ca 27 milj. mk). Största delen av depositionsökningen, ca 326 milj. mk, har satts

in på skattepliktiga avkastningskonton med avistavillkor. Medelräntan på depositionerna på avkastningskontona har varit ca 60 000 mk. Det totala beloppet av depositionerna på tidsbundna skattepliktiga konton ökade med ca 156 milj. mk 1993.

Fram till utgången av 1992 var en ömsesidig borgensförbindelse i kraft mellan Andelslaget Eka-koncernen och Andelsaffären Elanto. Från ingången av 1993 har aktier och fastigheter i Andelslaget Eka-koncernens ägo pantsatts för finansministeriets räkning som säkerhet för sparkassedepositionerna. CGR-samfundet Oy Widenius, Sederholm & Someri Ab utövar tillsynen över Andelslaget Eka-koncernens sparkasseverksamhet. Tillsynen styrs och övervakas av finansministeriet. Under 1993 har finansministeriet och Andelslaget Eka-koncernen fört intensiva diskussioner om pantsättning av ytterligare säkerheter som säkerhet för sparkassedepositionerna. En ansökan om detta från Andelslaget Eka-koncernen anhängiggjordes hos finansministeriet två veckor innan saneringsförfarandet inleddes den 22 oktober 1993.

2.3. Bedömning av nuläget

Det ursprungliga ideella syftet med ett andelslags sparkasseverksamhet var att främja medlemmarnas sparande och samtidigt anskaffa medel för finansiering av andelslagets rörelse. Eftersom medlemmarna i ett andelslag äger andelslaget, är sparkasseverksamheten ett sätt att stärka medlemmarnas bindning till andelslagets verksamhet. Från första början var syftet med sparkasseverksamheten att erbjuda andelslagets medlemmar en praktisk möjlighet att deponera sina tillgångar. Därför inrättade andelslagen sparkasseservicepunkter också i sådana trakter där depositionsbankerna inte har haft några förrättningsställen.

Sparkasseverksamheten har fortfarande en ganska stor betydelse för finansieringen av andelslagen. I slutet av september år 1993 uppgick sparkassedepositionerna i Andelslaget Eka-koncernen, Andelsaffären Elanto och SOK:s medlemsandelslag till sammanlagt ca 3 455 milj. mk. Sparkassedepositionerna motsvarar sålunda något mindre än 1,5 % av depositionerna i depositionsbankerna.

Omsättningen inom detaljhandeln 1992 uppgick till sammanlagt ca 81 mrd. mk, varav

andelen för de andelslag som bedriver sparkasseverksamhet var ca 26 mrd. mk, dvs. ca 31 %. Omsättningen vid de två börsbolagen, dvs. Kesko Oy och Stockmann Ab, som även anskaffar finansiering av allmänheten på samma villkor som eget kapital, uppgick 1992 till sammanlagt ca 30 mrd. mk. Detta utgjorde en något större andel av omsättningen inom detaljhandeln, dvs. ca 36 %. Av de stora grupperingarna inom detaljhandeln har endast Tuko-koncernen, vars andel av omsättningen inom detaljhandeln 1992 var ca tio procent, inte erhållit finansiering av allmänheten.

Då köpkraften i Finland har försvagats de senaste åren har detta lett till att den privata konsumtionsefterfrågan har sjunkit till 1986 års nivå. Försäljningen inom detaljhandeln sjönk med 2,7 % år 1992. Försäljningen inom dagligvaruhandeln sjönk något mindre, dvs. två procent. Vad som emellertid är anmärkningsvärt är att efterfrågan på dagligvaror sjönk för första gången efter kriget. Handels Centralförbund har uppskattat att försäljningen fortsätter att sjunka under resten av året och ännu 1994. Detta beror framför allt på att löntagarnas köpkraft förutspås minska med sex procent innevarande år och fortsätta att minska 1994. Denna utveckling ökar uppenbarligen trycket på att utveckla överkapaciteten inom detaljhandeln.

Jämfört med andra andelslag som bedriver sparkasseverksamhet har Andelslaget Eka-koncernen hamnat i betydande svårigheter. Detta beror bl.a. på att Andelslaget Eka-koncernen är moderföretag i en koncern och att dess dotterföretag verkar i sådana branscher där de ekonomiska verksamhetsbetingelserna har blivit betydligt sämre de senaste åren. De största dotterföretagen är Kansa-koncernen Ab och byggbolaget Haka Oy, som båda går med förlust. Också bolagen Renlund Ab, som är verksamt inom järnhandelsbranschen, och Restel Oy, som är verksamt inom hotell- och förplägnadsbranschen, går med förlust. Inom Andelslaget Eka-koncernen idkas detaljhandel under bifirman Tradeka. Också detaljhandeln har gått med förlust.

Andelslaget Eka-koncernens ekonomiska svårigheter har samband med den samhällsekonomiska utvecklingen och framför allt med depositionsbankernas verksamhetsbetingelser. Depositionsbankernas möjligheter att sköta förmedlingen av den nödvändiga finansieringen på finansmarknaden har försvagats starkt de

senaste åren i takt med de ökade kreditförlusterna och depositionsbankernas förlustbringande rörelse. Detta har tydligt ökat behovet av sådana åtgärder från depositionsbankernas sida med vilka de försöker hindra uppkomsten av kreditförluster. Depositionsbankernas tydliga mål har varit att sträva efter att stärka sin säkerhetsposition i de företag som de har finansierat.

Samtidigt som den tillförlitliga verksamheten inom banksystemet målmedvetet har understötts med samhällsmedel, har de ekonomiska verksamhetsbetingelserna i synnerhet för företag i branscher som är bundna till utvecklingen på hemmamarknaden försämrats. För företag som inte har haft ny egendom som duger som säkerhet för att kunna få tilläggsfinansiering av en depositionsbank har den finansiella ställningen kunnat bli mycket svår. Skuldsatta företag har haft svårt att få tilläggsfinansiering fastän de skulle ha haft ny egendom som duger som säkerhet, eftersom det gängse värdet på den egendom som tidigare har givits som säkerhet eventuellt har sjunkit betydligt och depositionsbanken kanske har krävt ytterligare säkerheter för att förbättra sin egen säkerhetsposition. Därför har svårt skuldsatta företag ofta varit tvungna att komma överens om arrangemang, enligt vilka amorteringarna av skulden har skjutits upp på framtiden och långfristig finansiering som förfaller till betalning ändrats till kortfristig finansiering. Det finansiella läget har dessutom kunnat försämras av den anledningen att en samtidig sänkning av den inhemska räntenivån inte till fullo har kommit ett sådant företag till godo, eftersom det räntebidrag som depositionsbanken kräver för den kortfristiga finansieringen kanske har varit större än för den långfristiga kredit som förfallit till betalning.

De ovan nämnda svårigheterna har de senaste åren drabbat bl.a. Andelslaget Eka-koncernen. Andelslaget Eka-koncernens speciella problem har varit att andelslaget och dess koncernföretag har bedrivit rörelse i branscher som har varit bundna till utvecklingen på hemmamarknaden. Detta har lett till att de sparkassedepositioner som har tagits emot till Andelslaget Eka-koncernen även har utgjort en betydande del av finansieringen av de andra branscherna inom koncernen och inte enbart detaljhandeln, för vilken finansieringen från sparkasseverksamheten från första början var avsedd. Detta är så till vida problematiskt att

Andelslaget Eka-koncernen på detta sätt har kunnat finansiera sin verksamhet inom sådana branscher där det har funnits överkapacitet i Finland.

Det sammanlagda beloppet av de sparkasse-depositioner som Andelslaget Eka-koncernen mottagit av sina medlemmar har under 1993 ökat med nästan 50 %. Depositionsökningen har berott på behovet av finansiering för Andelslaget Eka-koncernens förlustbringande rörelse, vilket i praktiken inte har varit möjligt att täcka med depositionsbankernas kreditgivning. De krediter och bankgarantier, dvs. förbindelser som Andelslaget Eka-koncernen har fått av depositionsbankerna har uppgått till ca sju miljarder mark. Förbindelserna har varit lika stora i ungefär ett års tid. Den finansiering som Andelslaget Eka-koncernen har skaffat i form av sparkassedepositioner har uppenbarligen varit ännu fördelaktigare än finansieringen från depositionsbankerna.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

3.1. Propositionens mål

Det viktigaste målet för propositionen är att öka den deponerande allmänhetens förtroende för den sparkasseverksamhet som bedrivs av andelslag. Den finansiering som ett andelslag tar emot av sina medlemmar i form av sparkassedepositioner är ett tecken på andelslagsmedlemmarnas bindning till andelslaget och dess rörelse. Ägarnas bindning till det företag de äger är ett eftersträvt mål inom all näringsverksamhet. Därför är det näringspolitiskt motiverat att ett andelslag, som utöver de insatser som medlemmarna betalar i praktiken inte har några andra möjligheter att skaffa finansiering från sina ägare, har möjlighet att bedriva sparkasseverksamhet och förstärka medlemmarnas bindning till företaget.

Det ursprungliga målet för sparkasseverksamheten har varit att främja sparandet också i sådana trakter där inga banktjänster erbjuds. Detta mål är aktuellt också nu. Framför allt kan den senaste tidens omorganiseringar inom sparbankgruppen temporärt försämra utbudet på banktjänster och konkurrensen mellan depositionsbankerna inom vissa områden på landsbygden. Av denna anledning kan andels-

lagens sparkassedepositioner utgöra en alternativ depositionsform i dessa områden.

Behovet av att utveckla det inhemska finansieringssystem som står utanför depositionsbankerna har klart ökat p.g.a. depositionsbankernas försämrade kreditgivningsförmåga. Till största delen förutsätter detta behov att den inhemska värdepappersmarknaden utvecklas, såsom företagens möjligheter att använda masskuldebrevfinansiering och placeras förutsättningar att göra placeringar i placeringsfonder. Andelslagens sparkasseverksamhet är ett sätt att styra förmedlingen av finansiering utanför banksystemet. Sparkassedepositionernas betydelse för finansieringen har ökat 1993 inom alla andelslag som bedriver sparkasseverksamhet.

Många andelslagsmedlemmar har styrt sin lön, pension, barnbidrag och andra periodiskt återkommande prestationer till sparkassedepositioner. Sparkassedepositionerna har således i stor utsträckning använts på samma sätt som bankkonton. De flesta deponenterna har också uppfattat sparkassedepositionerna som lika säkra som bankdepositioner. Även den tillförlitliga verksamheten inom banksystemet har emellertid under de senaste åren till stor del grundat sig på att den placerande allmänhetens förtroende för banksystemet målmedvetet har upprätthållits med samhällsmedel. Staten ansvarar för sådana depositioner som en enskild depositionsbank inte förmår betala och som det är nödvändigt att få betalda med tanke på stabiliteten på finansmarknaden. Allmänhetens förtroende för sparkasseverksamheten är alltså en del av det förtroende som allmänt hyses för finansieringssystemet. Därför är det viktigt att snabbt förvissa allmänheten om att sparkassedepositionerna är trygga, så att den osäkerhet som förekommit bland Andelslaget Eka-koncernens medlemmar inte skall sprida sig bland medlemmarna i Andelsaffären Elanto och SOK:s medlemsandelslag. Andelslaget Eka-koncernens kassareserv, som har fungerat som likviditetsgaranti enligt lagen om andelslag, räckte inte till för att trygga Andelslaget Eka-koncernens likviditet då andelslagsmedlemmarnas bindning till andelslaget och tro på dess framtid allvarligt började vackla. Denna osäkerhet, som massmedierna förmedlade, orsakade en allvarlig lojalitetskris, som på några dagar ledde till ett allvarligt depositionsutflöde från Andelslaget Eka-koncernens sparkassar och till att ett saneringsförfarande inleddes i

Eka-koncernen på ansökan av de depositionsbanker som hade finansierat andelslagets koncern.

Med stöd av 17 c § lagen om andelslag har staten inte skyldighet att införa sparkassedeponenterna svara för deras fordringar utöver det belopp som erhålls när den egendom som ställts som säkerhet för sparkassedeponier realiseras. I praktiken är det uppenbart att de aktier och fastigheter som Andelslaget Eka-koncernen ställt som säkerhet för sparkassedeponier efter den betydande sänkningen av säkerhetsvärdena till följd av den rådande ekonomiska recessionen inte längre räcker till för att till fullt belopp täcka sparkassedeponenternas fordringar efter det att Helsingfors rådstuvurätt den 22 oktober 1993 beslöt att i enlighet med en gemensam ansökan från tre depositionsbanker inleda saneringsförfarande enligt lagen om företagssanering i Andelslaget Eka-koncernen. När säkerheter godkänns vid finansministeriet har utgångspunkten varit principen om s.k. *going concern*, enligt vilken man antar att ett andelslag som bedriver sparkasseverksamhet inte har för avsikt och inte heller behov av att upphöra med verksamheten eller inskränka den i någon betydande mån.

Att säkerheterna är otillräckliga är uppenbart redan enbart av den anledningen att den värdesänkning som under den senaste tiden skett beträffande aktiers och fastigheters värde försvårar realiseringen av dem. Verkningarna av att man i företagssaneringsförfarandet strävar efter att åstadkomma skuldarrangemang varigenom man tryggar förutsättningarna för sanering av en fortsättningsduglig företagsverksamhet hos en skuldsatt i ekonomiska svårigheter går i samma riktning. I företagssaneringsförfarandet, som man tills vidare har rätt lite erfarenhet av i Finland, beror dessa förutsättningar sannolikt på huruvida företags borgenärer kommer överens om en sänkning av företags finansieringskostnader. Ett sådant arrangemang skulle innebära att också sparkassedeponenterna måste avstå från en del av sina fordringar, om inte staten svarar för depositionskapitalet till fullt belopp. Eftersom sparkassedeponier bland den placerande allmänheten har uppfattats som med bankdepositioner jämförbara riskfria placeringar, är det inte skäligt att försätta sparkassedeponenterna och bankdeponenterna i ojämbördig ställning. Av dessa orsaker är det nödvändigt

att staten tryggar sparkassedeponenternas fordringar på samma sätt som bankdeponenternas.

3.2. De viktigaste förslagen

I propositionen föreslås att finansministeriet till staten inlöser de depositioner som i ett andelslag som blivit insolvent gjorts på medlemmarnas konton i andelslagets sparkassa. Depositioner inlöses hos fysiska och juridiska personer och i vissa fall hos depositionsbanker och sparkassedeponenternas andra borgenärer. Endast depositioner som har gjorts innan andelslaget blev insolvent kan inlösas till staten. Inlösningsförfarandet sker i flera etapper. Staten inlöser först sparkassedeponier som gjorts av fysiska och juridiska personer som är medlemmar i andelslaget. Kontohavarna skall skriftligen yrka att deras depositioner inlöses. Yrkandet skall framställas inom ett år från det att depositionen förfaller. Yrkandet inlämnas till den av andelslagets servicepunkter där sparkassekontot förs. Till yrkandet fogas sparboken eller ett annat bevis på depositionen.

I propositionen föreslås att inlösningspriset kan betalas i en eller flera poster. Endast depositioner på dagligkonton med avistavillkor skall absolut inlösas i en post. Endast depositionskapitalet inlöses. Obetald ränta som enligt kontovillkoren uppkommit på depositionen skall betalas av det insolventa andelslaget. Statens rätt att på ett effektivt sätt utöva kontohavarnas rättigheter i det insolventa andelslaget säkerställs så att utövandet av kontohavarens rättigheter inte förutsätter att inlösningspriset betalas till kontohavarna. Staten har rätt att tillsätta en ombudsman med uppgift att bevaka statens intresse. Ett andelslag som har blivit insolvent får inte ta emot sparkassedeponier.

4. Propositionens ekonomiska verkningar

I Andelslaget Eka-koncernen finns sparkassedeponier för ett belopp av sammanlagt ca 1 300 milj. mk. Enligt propositionen skall alla av dem inlösas av staten. I propositionen föreslås att betalningen av inlösningspriserna periodiseras och det leder till att en betydande del av deponiererna uppenbarligen betalas ur

statens kassa först 1994. Det är inte sannolikt att lagen kommer att tillämpas på andra andelslag som bedriver sparkasseverksamhet.

Propositionen snedvrider inte konkurrensförhållandena eftersom det insolventa andelslag som berörs av lagen inte kan ta emot sparkassepositioner.

De medel som behövs för att inlösa sparkassepositionerna hos Andelslaget Eka-koncernens medlemmar betalas av statens medel. Trots detta betalas inlösningspriset för sparkassepositionerna direkt till de fysiska och juridiska personer som är sparkassedeponenter. Verkningarna på hushållens ställning är således positiva.

Kontohavarnas rättigheter överförs på staten. Genom att effektivt utnyttja dessa rättigheter kan staten påverka det sätt på vilket saneringsförfarandet genomförs i Andelslaget Eka-koncernen. Eftersom de företag som hör till Andelslaget Eka-koncernen verkar inom sådana branscher där det råder överkapacitet i Finland, kan resultaten av saneringsförfarandet också vara av samhällsekonomisk betydelse.

En av de viktigaste av kontohavarnas rättig-

heter är rätten till Andelslaget Eka-koncernens egendom. Det är i detta skede svårt att förutsäga tidtabellen för realiseringen av egendomen. Den slutliga förlusten för staten, dvs. skillnaden mellan de sparkassepositioner för vilka inlösningspris har betalats och det penningbelopp som erhålls för säkerheterna, klarar sannolikt först efter flera år.

5. Ärendets beredning

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid finansministeriet. Vid beredningen har man samarbetat med justitieministeriet.

6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

Regeringen kommer inom den närmaste tiden att avlåta en proposition med förslag till lag om ändring av 3 kap. lagen om andelslag. Avsikten med den propositionen är att precisera stadgandena om sparkasseverksamhet.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslaget

1.1. Lagen om tryggnad av deponenternas fordringar i andelslag som bedriver sparkasseverksamhet

1 §. I 1 mom. definieras lagens tillämpningsområde. Lagen tillämpas när ett andelslag som bedriver sparkasseverksamhet blir insolvent i enlighet med 2 mom. Syftet med lagen är att trygga att de depositioner som ett insolvent andelslag mottagit i sin sparkassa innan det blev insolvent betalas tillbaka till deponenterna. För att trygga deponenternas ställning kan finansministeriet, inom de gränser som statsrådet fastställer, besluta att till staten inlösa fordringar som deponenterna har på grundval av depositioner som de gjort i sparkassan. Det är tillåtet att inlösa depositioner till ett belopp av sammanlagt högst 1 300 milj. mk. Genom att staten inlöser depositionerna av deponenterna blir staten i stället för deponenterna

depositionsborgenär i andelslaget. Civilrättsligt innebär en inlösningsfordran överförs från deponenten på staten. Om det i andelslaget har inletts saneringsförfarande enligt lagen om företagsanering, bevarar en fordran som inlösts till staten sin ställning som saneringsskuld enligt 3 § 4 punkten nämnda lag. En fordran som grundar sig på en deposition är en skuld som skall bevakas i andelslagets konkurs.

I 2 mom. definieras det centrala begreppet i lagen, insolvent andelslag. Med ett insolvent andelslag avses ett andelslag som har försatts i konkurs eller där saneringsförfarande enligt lagen om företagsanering har inletts. Insolvens enligt lagen förutsätter alltid ett domstolsbeslut.

2 §. Enligt 1 mom. avses med kontohavare en fysisk eller juridisk person och med kontohavares deposition en fordran som en fysisk eller juridisk person har hos ett insolvent andelslag på grundval av en penningdeposition som gjorts i andelslagets sparkassa innan andelsla-

get blev insolvent. Genom lagen tryggas alltså fysiska personers penningdepositioner i andelslagets sparkassa vilka har mottagits i sparkassan innan andelslaget blev insolvent. Kravet på att det skall vara penningdepositioner förhindrar att andelslagets övriga skulder omvandlas till depositioner. Kontohavaren skall vara medlem i andelslaget eller hans minderåriga barn.

I 2 mom. stadgas om finansministeriets beslut gällande trygghandlet av kontohavarnas depositioner. Finansministeriet kan, inom de gränser statsrådet fastställer, då kontohavaren så yrkar besluta att till staten inlösa en deposition som kontohavaren har gjort i ett insolvent andelslagets sparkassa innan andelslaget blev insolvent. Inlösningen kan gälla endast till depositionskapitalet. Statsrådet kan fastställa närmare inlösningsvillkor. I beslutet kan t.ex. vad inlösningspriserna beträffar fastställas en särskild tidtabell för de konton i andelslagets sparkassa på vilka depositioner har gjorts. Avsikten med stadgandet är att inlösningarna skall ske i ändamålsenlig och rättvis ordning. Beslutet kan också gälla en eller flera fordringar. Avsikten är inte att finansministeriet skall fatta beslut om enskilda fordringar utan man behandlar t.ex. en typ av konton åt gången eller så sker behandlingen med jämna mellanrum. Beslutet kan också gälla alla kontotyper och kontohavare.

I 3 mom. begränsas finansministeriets beslutanderätt så att depositioner kan inlösas endast hos kontohavarna. Avsikten med stadgandet är att förhindra missbruk, t.ex. att deponenterna överlåter sina sparböcker till tredje person efter att andelslaget blivit insolvent. Enligt 17 a § 1 mom. lagen om andelslag kan motbok eller annat bevis transporterats på viss person. Med kontohavare jämställs en endossat på vilken motboken eller depositionsbeviset har överfört innan andelslaget blev insolvent. Undantag från begränsningen i stadgandet kan dock göras i två fall. En deposition kan inlösas till staten hos en depositionsbank eller en annan borgenär till de delar denna bevisligen har beviljat kontohavaren kredit mot sparbok eller något annat bevis på depositionen som har överlämnats som säkerhet. Också i det fall att depositionsbanken eller en annan borgenär har gett det insolventa andelslaget i uppgift att inlösa kontohavarens deposition eller en del av den för depositionsbankens eller borgenärens räkning, kan denna hos finansministeriet yrka att depositionen skall inlösas och inlösningen

kan betalas till depositionsbanken eller borgenären.

3 §. Enligt 1 mom. skall finansministeriet genom en offentlig kungörelse uppmana kontohavarna att genom en till finansministeriet riktad ansökan yrka att deras depositioner skall inlösas. Kungörelsen skall publiceras i Officiella tidningen på det insolventa andelslagets bekostnad. Kungörelsen skall hållas tillgänglig vid alla de av andelslagets servicepunkter där sparkasseverksamhet har bedrivits.

Enligt 2 mom. kan finansministeriet bestämma att kungörelsen en eller flera gånger skall publiceras också i en eller flera riksomfattande eller regionala tidningar på det insolventa andelslagets bekostnad.

Enligt 3 mom. skall det insolventa andelslaget dessutom omedelbart underrätta kontohavarna om kungörelsen och de rättigheter som enligt denna lag tillkommer dem under de adresser som andelslaget har till kontohavarna.

4 §. Enligt 1 mom. skall kontohavaren skriftligen framställa ett yrkande till finansministeriet på inlösnings av hans deposition. Yrkandet inlämnas bevisligen, t.ex. som rekommenderad brev försändelse, till den av andelslagets servicepunkter där depositionen har gjorts och där kontot förs eller till något annat ställe som finansministeriet bestämmer. Till yrkandet skall fogas kontohavarens sparbok eller annat bevis som givits på depositionen eller, om ett sådant har givits, ett bevis på inlösnings till depositionsbanken eller en annan borgenär enligt 2 § 3 mom. 3 punkten.

Enligt 2 mom. skall i yrkandet uppges det konto i en depositionsbank eller ett annat andelslags sparkassa eller det postgirokontot till vilket den prestation som grundar sig på den inlösta depositionen kan betalas. Inlösningspriset betalas inte kontant.

Enligt 3 mom. skall kontohavaren inom ett år från det att hans deposition enligt kontovillkoren förfaller, dock senast fyra år efter att andelslaget blev insolvent, till finansministeriet framställa ett yrkande på att hans deposition skall inlösas vid äventyr att han går miste om sin rätt att framställa yrkande till staten på inlösnings av depositionen.

Enligt 4 mom. skall andelslagets sparkassa på ett tillförlitligt sätt som statskontoret bestämmer för registrering och påtecknande tillstålla statskontoret kontohavarnas yrkanden jämte bilagor.

5 §. I paragrafen stadgas om överföring av kontohavarens rättigheter från kontohavaren till staten. Enligt paragrafen utövar finansministeriet kontohavarens rättigheter i ett insolvent andelslag för en sådan kontohavares räkning vars deposition skall tryggas genom ett beslut i enlighet med 1 § 1 mom., dvs. har inlösts till staten. Kontohavaren behåller dock rätten att framställa yrkande angående obetald räntefordran som baserar sig på depositionen. Utövandet av kontohavarens rättigheter förutsätter inte att inlösningspriset för den inlösta depositionen betalas till kontohavaren. Från kontohavaren till staten övergår således både borgenärens talan och säkerhetsposition. Eftersom alla sparkassedeponenter sannolikt inte kommer att delta i borgenärssammanträdena, är det i deponenternas gemensamma intresse att staten utövar kontohavarnas rättigheter.

6 §. I paragrafen stadgas om betalning av inlöst deposition. Enligt 1 mom. kan finansministeriet besluta att inlösningspriset för en deposition som inlöst hos en kontohavare betalas i en eller flera poster. En kontohavare som har depositionen på ett dagligkonto som kan uppsägas på anfordran, dvs. med avistavillkor, har dock rätt att få prestation för den inlösta depositionen i en post. Avsikten med stadgandet är att inlösningspriset för depositioner på dagligkonton, vilka huvudsakligen består av löner, pensioner, barnbidrag och andra periodiskt återkommande prestationer som deponenterna styrt till kontona, skall kunna erläggas till kontohavarna snabbare än för andra depositioner. Inlösningspriset för depositioner på andra konton än dagligkonton med avistavillkor kan däremot erläggas i flera än en post. Detta kan vara ändamålsenligt särskilt beträffande depositioner som andelslagsmedlemmarna gjort i placeringssyfte.

Enligt 2 mom. kan en deposition, som finansministeriet har bestämt att skall inlösas till staten, betalas tidigast den dag då depositionen enligt kontovillkoren förfaller. Staten betalar ingen ränta på en deposition som inlöses, utan staten inlöser endast depositionskapitalet. Obetald ränta som i enlighet med kontovillkoren uppkommit på depositionen före eller efter andelslaget blev insolvent men som det insolventa andelslaget inte har betalat åt deponenten skall alltså inte inlösas av staten. Kontohavaren får alltså en räntefordran hos det insolventa andelslaget, en fordran som staten inte företräder eller bevakar. Återbetal-

ningen av räntefordringar som baseras på depositioner till deponenterna grundar sig i första hand på de medel som erhålls vid realiseringen av säkerheter enligt 17 c § lagen om andelslag och i andra hand på andelslagets övriga medel.

Enligt 3 mom. kan på en deposition som inlösts hos en depositionsbank i enlighet med 2 § 3 mom. dock, utan hinder av vad som stadgas i 2 § 2 mom., erläggas en årlig ränta på fyra procent räknat från den dag då depositionen har inlösts hos kontohavaren.

7 §. Enligt paragrafen betalas de medel som behövs för inlösning av depositioner av statens medel. År 1993 kan betalningarna erläggas med anslaget under moment 28.81.95 och anslaget vid behov överskridas på behörighet sätt.

8 §. Enligt paragrafen gäller borgen eller annan säkerhet enligt 17 c § lagen om andelslag (247/54) till förmån för staten till det belopp för vilket staten har beslutat att inlösa kontohavarnas depositioner. I samma säkerhetsposition som staten befinner sig en kontohavare vars deposition skall tryggas genom ett beslut i enlighet med 1 § 1 mom., dock endast till det belopp för vilket han har räntefordringar hos det insolventa andelslaget. Detsamma gäller en kontohavare som inte inom den tid som utsatts i 4 § har framställt yrkande på att hans deposition skall inlösas. Till förmån för dessa borgenärer gäller säkerheterna till gängse värde.

9 §. Enligt paragrafen kan finansministeriet för ett insolvent andelslag tillsätta en särskild ombudsman med uppgift att bevaka statens intresse. Förslaget motsvarar stadgandet i 15 § lagen om finansinspektionen (503/93) liksom även stadgandet om ombudsmannens arvode.

10 §. I paragrafen förbjuds ett andelslag rätten att i sparkassan ta emot depositioner efter att det blivit insolvent. Andelslaget skall således inte ha rätt att bedriva sparkasseverksamhet ens efter att insolvensen upphört och inte heller när saneringsförbandet upphör eller förfaller. Detta förhindrar att ett andelslag där staten är borgenär får konkurrensförmån med avseende på andra sparkassor och även depositionsbankerna.

11 §. Enligt paragrafen meddelar finansministeriet kompletterande föreskrifter om tillämpningen av denna lag. Det kan vara nödvändigt med föreskrifter om t.ex. anvisningar för sparkassorna och statskontorets uppgifter.

12 §. Lagen föreslås träda i kraft så snart som möjligt.

Enligt 2 mom. kan depositioner som efter det att denna lag trätt i kraft görs i sparkassan i ett andelslag som bedriver sparkasseverksamhet inte tryggas med stöd av denna lag.

2. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft så snart som möjligt, dock senast den 1 december 1993.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om tryggnad av deponenternas fordringar i andelslag som bedriver sparkasseverksamhet

I enlighet med riksdagens beslut:

Tillämpningsområde

1 §

Om ett andelslag som bedriver sparkasseverksamhet blir insolvent har finansministeriet, inom de gränser som statsrådet fastställer, rätt att, på det sätt som stadgas i denna lag, i syfte att trygga deponenternas fordringar till ett belopp av sammanlagt högst 1 300 miljoner mark besluta att till staten inlösa fordringar, vilka grundar sig på depositioner som gjorts på kontohavarnas konton i andelslagets sparkassa.

Ett andelslag är insolvent på det sätt som avses i denna lag om det har försatts i konkurs eller om i andelslaget har inletts saneringsförfarande enligt lagen om företagssanering (47/93) (*insolvent andelslag*).

Tryggnad av kontohavarnas depositioner

2 §

En fordran som en fysisk eller juridisk person (*kontohavare*) har hos ett insolvent andelslag på grundval av en penningdeposition som gjorts i andelslagets sparkassa innan andelslaget blev insolvent kan tryggas på grundval av denna lag (*kontohavares deposition*).

Kontohavarens deposition kan tryggas på hans yrkande genom att depositionskapitalet inlöses till staten på de villkor som statsrådet närmare fastställer.

Depositionen kan inlösas till staten hos kontohavaren. Depositionen kan också inlösas

till staten hos en depositionsbank eller en annan borgenär, till den del denna bevisligen har

1) beviljat kontohavaren kredit mot sparbok eller något annat bevis på depositionen som har överlämnats som säkerhet, eller

2) gett det insolventa andelslaget i uppgift att inlösa kontohavarens deposition eller en del av den för depositionsbankens eller den andra borgenärens räkning.

Offentlig kungörelse

3 §

Finansministeriet skall genom en offentlig kungörelse uppmana kontohavarna att genom en till finansministeriet riktad ansökan yrka att deras depositioner skall inlösas. Kungörelsen skall publiceras i Officiella tidningen på det insolventa andelslagets bekostnad. Kungörelsen skall hållas tillgänglig vid alla de av andelslagets servicepunkter där sparkasseverksamhet har bedrivits.

Finansministeriet har rätt att bestämma att kungörelsen en eller flera gånger skall publiceras också i en eller flera riksomfattande eller regionala tidningar på det insolventa andelslagets bekostnad.

Det insolventa andelslaget skall omedelbart underrätta kontohavarna om kungörelsen och de rättigheter som enligt denna lag tillkommer dem under de adresser som andelslaget har till kontohavarna.

Rätt att yrka inlösning av depositioner

4 §

Yrkanden på inlösning av depositioner skall framställas skriftligen till finansministeriet. Yrkandet skall bevisligen inlämnas till den av andelslagets servicepunkter som för kontot och där depositionen har gjorts eller till något annat ställe som finansministeriet bestämmer. Till yrkandet skall fogas kontohavarens sparbok eller annat bevis som givits på depositionen eller, om ett sådant har givits, ett bevis på inlösning enligt 2 § 3 mom. 2 punkten.

I yrkandet skall uppges det konto i en depositionsbank eller ett annat andelslags sparkassa eller det postgirokonto till vilket den prestation som grundar sig på inlösningen av depositionen kan betalas.

Om inte kontohavaren inom ett år från det att hans deposition enligt kontovillkoren förfaller, dock senast fyra år efter att andelslaget blev insolvent, till finansministeriet framställer ett sådant yrkande som avses i 1 mom., går han miste om sin rätt att yrka att staten skall inlösa hans deposition.

Andelslagets sparkassa skall på ett tillförlitligt sätt som statskontoret bestämmer för registrering och påtecknande tillställa statskontoret kontohavarnas yrkanden jämte bilagor.

Överföring av kontohavarens rättigheter från kontohavaren till staten

5 §

Finansministeriet utövar kontohavarens rättigheter i ett insolvent andelslag för en sådan kontohavarens räkning vars deposition skall tryggas genom ett beslut i enlighet med 1 § 1 mom. Utövandandet av dessa rättigheter förutsätter inte att inlösningspriset för den inlösta depositionen betalas till kontohavaren. Rätten att framställa yrkande gällande obetald räntefordran som baserar sig på depositionen kvarstår hos kontohavaren.

Betalning av inlöst deposition

6 §

Inlösningspriset för en inlöst deposition kan betalas i en eller flera poster. Till en kontohavare som har depositionen på ett dagligkonto på vilket medlen skall utbetalas på anfordran betalas inlösningspriset dock i en post.

Inlösningspriset för en inlöst deposition kan betalas tidigast den dag då depositionen enligt kontovillkoren förfaller. Skyldigheten att på en deposition som inlöses erlägga obetald ränta som uppkommit i enlighet med kontovillkoren kvarstår hos det insolventa andelslaget.

På en deposition som inlösts hos en depositionsbank i enlighet med 2 § 3 mom. kan dock, utan hinder av vad som stadgas i 2 § 2 mom., erläggas en årlig ränta på fyra procent räknat den dag då depositionen har inlösts hos kontohavaren.

Finansiering

7 §

De medel som behövs för inlösning av depositioner betalas av statens medel. År 1993 kan betalningarna erläggas med anslaget under moment 28.81.95 och anslaget vid behov överskridas på behörigt sätt.

Säkerheter enligt lagen om andelslag

8 §

Borgen eller annan säkerhet enligt 17 c § lagen om andelslag (247/54) gäller

1) till förmån för staten till det belopp för vilket staten har beslutat att inlösa kontohavarnas depositioner,

2) till förmån för en kontohavare vars deposition skall tryggas genom ett beslut i enlighet med 1 § 1 mom. till det belopp för vilket han har räntefordringar hos det insolventa andelslaget, och

3) till förmån för en deponent som inte inom utsatt tid har framställt yrkande enligt 4 § på att depositionen skall inlösas.

Tillsättande av ombudsman

9 §

Finansministeriet har rätt att för ett insolvent andelslag tillsätta en särskild ombudsman med uppgift att bevaka statens intresse.

Finansministeriet fastställer det arvode som skall betalas till ombudsmannen av det insolventa andelslagets medel. Finansministeriet skall betala sådana arvoden som inte kan indrivras hos det insolventa andelslaget.

*Insolventa andelslags rätt att bedriva
sparkasseverksamhet*

10 §

Ett andelslag får inte ta emot depositioner i sparkassan efter att det blivit insolvent.

Närmare föreskrifter

11 §

Finansministeriet meddelar kompletterande föreskrifter om tillämpningen av denna lag.

Ikraftträdande

12 §

Denna lag träder i kraft den 1993. Kontohavarnas i 4 § avsedda yrkanden kan upptas till behandling innan lagen träder i kraft.

Depositioner som efter det att denna lag trätt i kraft görs i sparkassan i ett andelslag som bedriver sparkasseverksamhet kan inte tryggas med stöd av denna lag.

Helsingfors den 29 oktober 1993

Republikens President
MAUNO KOIVISTO

Finansminister *Iiro Viinanen*